

2013 szeptember Ról-ról

Mélyi József: A művészet még itt van (A művészet él. Körösényi Tamás (1953–2010) retrospektív kiállítása a Múcsarnokban, szeptember 7-ig. Kurátor: Forián Szabó Noémi.)

A művészet él – szerette ezt a címet Körösényi Tamás, többször is használta, először 2008-ban a kalocsai Schöffer Múzeumban rendezett kiállításán, utána pedig halála évében, 2010-ben, a Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjteményében megtartott Széchenyi akadémiabeli székfoglaló tárlatán. Beszél erről a gondolatról egy Balkonban megjelent interjúban Forián Szabó Noéminek is: a kifejezést egyrészt Kassák egyik írásával, másrészt a művészet és a művészettörténet halálát vizionáló elméletekkel kapcsolta össze. Körösényi számára akkoriban „a művészet él” az alkotások eleven folyamát tételező dacos gondolat volt, most, három évvel a művész halála után a múcsarnoki visszatekintő tárlat azonos címe egyszerre szomorú és bizakodó: a mű, elszakadva alkotójától, tovább él, mert maga a művészet sodorja tovább.

Közben mindannyian tudjuk, hogy ez már itt egy másik folyó. Nemcsak azért, mert fájdalmasan hiányzik belőle Körösényi, hanem mert a világ azóta sokat változott. Most, ebben az egyre inkább nemzetibe zárkózó környezetben adott egy tetszhalottá lett Múcsarnok és egy félig lebénult művészeti élet, amely létezik, megvan még valahogy, de nem sok terem itt, ami megrázóan új lenne. Így a cím is más. Benne van a kurátor, Forián Szabó Noémi részéről a tisztelgés, az ismerősök számára a hiány, de valójában nincs benne az utókor pillantása, a magasabbra helyezett nézőpont, ahonnét minden tagoltabban és mégis egyszerre látszana. „A művészet él” ebből a mostani perspektívából tekintve inkább ismétlés; mintha a mai, furcsa lebegésben nem gondolnánk semmi újat, csak éreztetni akarnánk, mennyire bízunk – a múltban.

Önmagában a cím ismétlődése valószínűleg fel sem tűnne, ha a 2005-ös múcsarnoki *Szellemeim* című Körösényi-tárlatnak az apszisra kitalált színháza nem jelenne meg ismét, csaknem ugyanúgy, mint akkor. A kiállításépítésnél műtárgytologatásra használt négykerekű „kutyákkal” egybenőtt színes figurák most is úgy lakják be a teret, mintha mindez egy valós, sokszínű emberforgatag lenne. A színpadszerű fények és árnyak azonban most nincsenek hozzájuk kitalálva, beállítva, és így az egész együttes merev; valószínűleg alig akadna néző, aki az

eredeti alkotói szándéknak megfelelően használatba venné a teret, és átrendezné a tarkabarka alakzatot.

Az egykori alkotói akarat tiszteletben tartása lehet érvényes kurátori alapállás, három évvel a művész halála után a friss utókortól pedig nem is kell feltétlenül elvárni a távolságtartó, elemző pillantást. Ha már azonban úgy dönt egy intézmény, hogy – a beígért Tolvaly Ernő- El Kazovszkij- és Hantai Simon-kiállítások helyett – belevág egy nemrég elhunyt művész retrospektív kiállításának megrendezésébe, akkor az (utó)kornak megfelelő rendszer felállítására irányuló szándékot, illetve a lelkiismeretesen összeállított, az összefüggéseket tisztázni hivatott információk elhelyezését számon lehet kérni. A mostani kiállításból mindez hiányzik. A hiány következhet az előkészítésre szűkösen rendelkezésre álló időből, a katalógusra sem elegendő forrásokból és a Múcsarnok lebegő státuszából, vagyis összességében a tetszhalotti létből. A körülmények nem mentik azonban, hogy csak egy nominálisan jó kiállítást sikerült Körösényinek szentelni, amelyben jelen vannak a szobrászi életművet kirajzoló, fontos darabok, de reálisan hiányzik a művek értelmezéséhez néhány aspektus és az alkotások kibontásához szükséges vezető, a szöveges összefüggésrendszer.

Pedig Körösényivel kapcsolatban egy dolog biztosnak tűnik: az összefüggésrendszerek, az egységek sorba rendezése, gondolkodó összevetése nélkül művészetének valós értéke aligha felbecsülhető. Ha az utolsó harminc év művei csupán egymás mellett állnak, ha a művek összefűzéséből nem rajzolódik ki a mögéjük évtizedek munkájával kifizetett gondolati ív, akkor egy-egy mű vagy akár egy-egy teremnyi munka sem mond sokat. „Nem lehet egy munkával minden aspektusra rávilágítani” – nyilatkozta egyszer Körösényi, s ahogy számára a nyolcvanas évek elejétől kezdve a szobrok egymás között kialakított – installációs – viszonya volt fontos, úgy ragadt át ez az összefüggékényszer az egész életműre is.

A kiállításban a kronológia és az egyes műcsoportok mentén van persze szisztéma; megjelenik egy hármastagolás: a középső terem sorban a zöld biomorf formákból létrehozott térkísérleteken át juthat el a néző a máshová (de nem máshogy) nehezen elhelyezhető főműig, a *Szelleim* sorozatig, valamint a *Művészet él* műegyütteséhez. A jobb oldali termekben nagyrészt a korai alkotások találhatók, a bal oldalon pedig a papírmásból vasra felfűzött, indaként tekergő vagy hosszúkás szobrok, a zöld szobrokból levezethető *Frankfurti variációk* az újabb művekkel együtt, így egymáshoz rendelve kicsit rendszertelen sora (igaz, a legszebben elrendezett tér a bal oldali első terem). Ami a retrospektív kiállításból semmilyen tagolás mellett nem maradhatott volna ki, az egyrészt egy hangsúlyos utalás a megvalósult köztéri munkákra, illetve valamilyen külön térrész vagy kabinet, amelyben Körösényi pedagógiai munkássága jelent volna meg. Két kihagyhatatlan aspektus, amelyet alapos katalógus híján valamilyen formában a kiállításba lehetett vagy kellett volna emelni.

Mindenképpen katalógusnak kellett volna tisztáznia, hogyan lehet ívet húzni például egy korai köztéri mű, az 1983-as *Szombathelyi polgárok* térhez illeszkedő, klasszikus csoportja, és a húsz évvel későbbi dunacsúnyi *Jár az agyam* térformáló iróniája között. Illetve általánosabban: hogyan tudott átlépni Körösényi az önmagukban nem különlegesen innovatív, tisztán konceptuális művek világából, a klasszikus szobrászi problémákat folyamatosan szem előtt tartva (a korai érmék ebből a szempontból különösen érdekesek) a filozofikus téralakítás területére. Vagy végig ott van minden térkísérlet mögött a konceptuális és a klasszikus? Vajon a kelenföldi lakótelep környezetébe bemontírozott hatalmas fúrógépjelről el lehet-e utólag döntenie, mennyi benne a popos önirónia, és mennyi a kökemény szobrászi kihívás? És itt lebeg továbbra is a kilencvenes évek zöld szobraival kapcsolatban felmerülő sok kérdés: mi maradt meg bennük a korai álcahálómotívumokból

vagy a rejtettség és kitárulkozás kettősségére épülő, burokba zárt s így formát öltő Giacometti-figurák szintén klasszikus gyökerű gondolatvilágából?

A Múcsarnok középső tereit uraló *Tájhangok* és az *Illeszkedés* szoborcsoportok jelentik az életmű gerincét, nélkülük elképzelhetetlenek lennének maguk a fenti kérdések is. A művek egyenként és csoportonként egyszerre tér-, anyag- és színekísérletek. A növényi részformákból álló bonyolult organizmus hatását keltő, az emlékezetben most inkább egyetlen nagyobb egészként megmaradó együttes – a klasszikus szobrászi anyagok helyett – még a gipsznél is olcsóbb és egyszerűbb anyagokból, drótvázra felvitt, összeragasztott papírmaszszából készült: a zöld különböző árnyalataiban megjelenő biomorf alakzatok közösen, minden korábbinál inkább „múzeumi liget” benyomását keltik. A zöld sorozatok formavilágából kinövő *Szellemeimben* a papírmasé helyett már poliészterből kialakítva sorakoznak előttünk a figurák, amelyek jóval tágabb asszociációs teret hagynak, mint a zártabb, enigmatikusabb organikus, növényi alakzatok. A képzettársításokban nincs határ: a színház világtól akár Marcel Duchamp *Mátkájáig* is eljuthatunk – mintha Körösiényi a szellemalakokkal a *Nagy üveg* dimenzióugrásait lett volna képes megjeleníteni, vagyis szobrászi eszközökkel a múlt síkjából a jelen terébe emelni.

Körösiényi térkísérleteit azért is igazolja vissza az idő, mert maga is sokféle idősíkot rejtett el bennük, a klasszikus problémafelvetésektől kezdve a konstruktivista elképzeléseken át egészen az időtlen filozófiai problémákig. Ha a *Szellemeim* esetében Duchamp-ig vezethetjük a szálakat, akkor a térkísérletek asszociációival akár a fenomenológiai térvizsgálatokig is eljuthatunk. Mert Körösiényi nem csupán a szemlélet idősíkjait variálta, akár egy-egy művön belül, hanem a megközelítés mélységeit is. Munkáiban mindig alapvető az alak és a tér viszonya. Így volt már ez a korai, erősen egyiptizáló portrék esetében is, s ugyanígy bármely későbbi, kétezres évekbeli színes alakzatnál. Minden egyes biomorf mű különböző nézetekből különböző jelentéseket tartalmazhat, amelyek egy folyamatos mozgásban lévő érzékelő szubjektumot feltételeznek. A szobrok a mozgás különböző formái nyomán kapnak jelentést, miközben tájékozódást szolgáló alakzatokként működnek – messze elemelkedve a galéria primer terétől – az észlelő, a néző létezésének terében. A kiállítás túlnyomó részében az ezt a gondolkodást szolgáló nagyvonalú térkezelés hiányzik.

A korszakok és alkotások között ide-oda járkáló nézőt a Körösiényi-életműből elsősorban a variációk végtelenségének megmutatkozása készítheti gondolkodásra: az álcázás és illeszkedés, a szín és árnyék, a magasztos és a profán kettősségei különböző változatokban hol eltűnnek, hol felbukkannak a műveken. Pedig Körösiényi nem játszott a formákkal, mert sokkal inkább élte a szobrászatot; nyitott volt mindenre, ami eleven. Kiállítások szervezésével, katalógusok készítésével megpróbált életet lehelni a magyar szobrászat múltjába, következetes pedagógiai munkájával új távlatokat nyitott a magyar szobrászat jövőjében. Csak a saját kora fájlalhatja, hogy jelenében nem kapott elegendő teret. Mert ha a művészet valóban élne Magyarországon, akkor már a kétezres évek elején neki és tanítványainak kellett volna adni a Nemzeti Színház körüli tér szobrászi kialakítását – az Erzsébet téren, Bán Ferenc megvalósult épülete mellett. Képzeljük el egy pillanatra ezt a környezetet, milyen élet, milyen kultúra lett volna lehetséges benne. Helyette a múlt a Múcsarnokba zárt *Plastica Dreams* kiállítás volt, mára sok, be nem váltott ígérettel, a jelen pedig a Nemzeti Színház és környéke, amely létrejöttékor már a mai, másik akadémiai világot előlegezte. A művészet él ugyan, de inkább csak itt van még.

A művészet él. **Körösényi Tamás (1953–2010)** retrospektív kiállítása a Múcsarnokban, szeptember 7-ig. Kurátor: **Forián Szabó Noémi**.

Tetszik Az ismerőseid közül te lehetsz az első, akinek ez tetszik.

Kapcsolódó írások:

1. **Kürti Emese: Körösényi Tamás (1953–2010)** Körösényi Tamás (1953–2010) Egy másik szobrász, Édeske mobilja mellett találkoztam...
2. **Mélyi József: A jövő múzeuma (Művészet mindenkinek. Válogatás a Victoria & Albert Museum gyűjteményéből az Iparművészeti Múzeumban. 2012. június 15. – szeptember 16.)** Az Iparművészeti Múzeumban járt a Victoria & Albert Museum gyűjteményének...
3. **P. Szűcs Julianna: A hiányzó láncszem (A történelem terhe. Roskó Gábor retrospektív kiállítása. Kurátor: Hornyik Sándor. Debrecen, MODEM, 2013. április 28.–július 28.)** Élt egyszer a magyar festészetben egy Kokas Ignác, aki karizmatikus...
4. **Mélyi József: Tétova kezdés (Nem kötelező! Új stúdiók kiállítása a Fiatal Képzőművészek Stúdiójában. Szervező Esterházy Marcell, Horváth Tibor. Budapest, 2008. január 4.-február 2.)** Nehéz eldönteni, mi a jobb: ha a fiatal művészek első...
5. **Mélyi József: A blog és a galéria (Mindennap lefekvés előtt tizenhat órát gondolkodom. A Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület éves kiállítása a Trafó Galériában.)** Az elmúlt fél évszázad tanúsága szerint minden médiumból és minden...

Cimkék: **Mélyi József**